

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: *Mados György*
Cím: *Mária Terézia gárdakapitányának sírjánál, a vizivárosi temetőben.*
Forrás: *Budapesti Hírlap*

Bp-
(Hely)

1926. 7. 18.
(Idő)

(Köt. v. füz.) (Oldal)

Osztályozás

Tárgy

92

Hely

Csezmiczei Bálint

Idő

"1926"

Személy

H

Mária Terézia gárdakapitányának sírjánál, a vizivárosi temetőben.

Képek, színek, hangulatok a régi Budáról.

Budán, az Új Szent János-kórház mögött, meszényülő erdős, bozontos domboldalon húzódik végig a vizivárosi temető. Több, mint százötven esztendővel ezelőtt fordult be ide az első gyászbatár, amikor a budai várbástyán még Mária Terézia sétált, a várbeli barokkablakos kastélyokban *Gvadányi József* lovasgenerális *Peleskei nótáriusa* keltett irodalmi szenzációt, amikor a pesti Dunapartot kései őszidőn még nádpehely horította el s a tabáni és rácvárosi piacokon becsületes viaszöntő mesterek árulták a világitó szerszámokat, a Gellérthegy alatt levő mézpiacon pedig rác méhészek alkudtak a bécsi kalmárokkal, akik posztót, pitykét, himzett-selymet és jószagu szappant adtak a mézért cserébe.

... Most az elhagyottság, a pusztulás és az örökcsönd virágai nyílnak az ódon temetőben. A kómló kövér, borvörös indái összefutnak a derékbatört gránittömbökön és összelelkeznek melegen, szerelmesen, kibogozhatatlanul, mintha egymást melengetnék. Fönt, valahol az évszázados fák lombja közt örvösgalamb bug, néha sárgarigó fuvolázik s lent, a borostyánsátrak nehézs homályában izzó rubinok — piros madárszemek — villannak el. ... Sehol, se távol, se közel szellő sem leng; fűszál se rezzen ... Csönd és béke.

A néhai jók és gonoszok bűne, szenvedése, öröme és szerelme meghalt, elveszett az életükkel és itt enyészik át az enyé-

szetbe lábam alatt, a föld színére süppedt sírokban... Mi van itt még az életből?... Sápadó napsugarak, fölrebbenő madarak szárnyának titokzatos suhogása, az ázott fagallyak alján egymástváltó vízcsseppek aranyopálos játéka, elalvó, majd távoli neszekre felriadó csönd, amint az életzenekar szörnyű karmestere a pesti oldalról idedirigál egy-egy véres hangot. Ott folyik a harc, kenyérért, nőért, örömért, az életért, de itt már örök a béke, örök a csönd, mert fenn, a fák felett, a levegőég magányában ismeretlen, gondos hatalmak alabástrom-szordinóval lefojtanak minden hangot. Itt csak a csönd él, itt csak a csönd élhet. Száz éve érintetlen bokrok gubbaszkodnak össze, jázminok, achátindák, törpefüzek, orgonák, elboritva és lefüggönyözve a repkény sűrűfonatu lombszövetével. És amint nézem ezt az elborult világot és hallgatom a homállyal összeshövedő csendet, mintha a szemben levő sír felett fákllyát tartó rokokóangyal körül kigyulladna a biborfényű mult, a régi Buda mintha elővillanna az évszázados sírokból s az idők lelkében halkán megcsendül a történelem aranycsengője.

Csezmiczei Bálint, a bécsi gárdista és pesti vámszedő.

Szelidszöke nyirfák és ezüstkérgű vad-cseresznyebokrok között, derékig érő fűerdőben a földre zuhanva fekszik egy hatalmas mézsköszlop. Az elodvasodott, ki-

porladt betükből már alig fejthető meg a titok, hogy ki volt ama földi lény, akinek porsátora ide tért pihenni.

Hier ruh...
B..... Csezmi...i geb. 173...
gest... 1790

Itt nyugszik Csezmiczei Bálint, az aranyrojtos nyakkendőjű, dolmányos, nagyszál magyar ur, a keveretlen véri nemes, akinek családfájára az első levelek a reneszánsz nagy humanistájának, Csezmiczei Jánosnak, költői nevén Janus Pannóniusnak, Vitéz János unokaöccsének családjából sarjadtak

Csezmiczei Bálint, mikor Mária Terézia a deli magyar ifjakkól megalakította testőrségét, Bessenyei Györggyel, báró Orcival és Báróczy Sándorral szintén gárdista lett a bécsi burghban s rövid idő alatt kapitánya a csillogó, nemes, császári gárdának. Aranypaszományos frakkjában kimért volt, mint az udvaruk ősi szertartását őrző spanyol hercegek, gögös, mint egy középkori várur, de művelt, mint a Bibliotéka Vatikána könyvtárnoka. A pénzt nem

sokra becsülte, de egyszerre csak szenvedélye lett a vagyongyűjtés. Senki nem tudta miért. „Csak azt látta mindenki — írja Kazinczy Ferenc — hogy reszketve kezdi őrizni a garasokat, nem vesz részt a nemes ifiak mulatozásaiban, amelyeket pedig oly igen kedvele...” De szűkre szabott császári zsoldjából fellobbant szenvedélyét nem tudta kielégíteni, mert vagyont gyűjteni havonként pendülő tallérokól már akkor sem lehetett. Pedig az időben még a pesti Buza-téren, a Marcsók-féle fogadóban egész pint bort eresztettek a butéliába két fehérvári garasért s a budai piacon egy ezüst tallérért róf posztót

vagy viganóra való selymet zizzentettek le a török kalmárok.

Csezmiczei Bálint ott is hagyta a császári kastélyt, a rokokó-termek szertartásos csöndjét, nem látta többé a márványoszlopok finom gótikáját, a halkléptű hercegnőket, akiknek tartása mindig olyan büszke, mint a távozó hattyúé, s otthagyta nemes barátját, Barcsay Ábrahámot, Bessenyei Györgyöt, a finomlelkű költőt s a római elméjű férfit, Báróczy Sándort, aki akkor már művészi stílusával átültette magyar nyelvre Virgil, Horácius és Juvenál legzengőbb ódáit.

És otthagyta a fényt, a szép életet, a karriert és visszajött Pestre.

Vámszedő lett.

Lehúzódott a pesti Dunapart rondellája alá, a tutajra épített kis fabódéba, a nyirkos, ködös, halzagu vizpartra, csukaszemű dereglyések, részeges zsákhordók és durvalelkű, ravasz kalmárok közé, nyáron tünni a rekkenő napot, télen pedig a jeges, deres, harsogó viharokat. De türe. Mert a vámszedői állásból jobban csordult a tallér, mint császári zsoldjából a garas. Neki pedig ez volt a fontos. Vagyont akart gyűjteni... De nem önmagának... Csezmiczei Bálint szeme előtt egy palota körvonala csillogott, olyan palotáé, amelyet Bécsben a Lothringer-gassén látott, az ő Pázmáneum, a bécsi egyetem palotája, amelynek rajzát még a középkori olasz mester, Girolamo Mokettó tervezte pergamentre. De Csezmiczei Bálint itt, Pest sz. kir. városában akarta látni ennek a palotának a mását, pompázatos freskókkal, márványpillérekkel, a magyar aulát, melyben a magyar professzorok tanítják, magyar ifjak tanulják és magyar elmék fejlesztik tovább a tudományokat. Csezmiczei magyart egyetemet akart a németlelkű

Pesten, szívében, szellemében és fundamentumában magyar Univerzumot.

Erre pedig pénz kellett. Ezért vetette le a gárdisták aranypaszományos frakkját, ezért hagyta ott a szép, finom élet illatát, a Graben darázsdereku, kedves delnőit és ezért húzódott le vámszedőnek a halszagu dereglyések közé... vagyont gyűjteni.

Igazi, nemesveretű, lobogószívű hazafi volt, lángoló, izig-vérig magyar, ismeretlen hérosza a magyar kultúrának, akinek lelkesedését nem olthatta nyári zápor, nem halványithatta őszi köd, ott a pesti révnél, a nyirkos fabódéban, a dereglyések sátrai között.

Dolgozott, izzadt, verejtékezett, koplalt és fázott, hogy a révpénzekből a magyar egyetem sziklakocka-fundamentumát előteremthesse. Italos ember volt, de egyik napról a másikra már bort nem ivott, szerette a pipafüstöt, de remekbe metszett dalmát csibukját lutrira tette s a befolyt jövedelmet félrerakta, az ételek gourmandja volt, de már csak olcsó hal és vaci rozscipó került asztalára, került a Hatvani-utca viaszcsilláros fogadóit, ahol régi barátai minétet lejtettek a rizsporos, ózkdvű, farsangoló dámákkal. Ő csak a pénzt gyűjtötte, lihegő, mániákus gonddal — a nagy célra.

Es gyűltek a garasok...

Mikor meghalt, tulipános ládájában hét-ezer aranytallért találtak és a végrendeletét, melynek értelmében „Pesth királyi város köteleztetik a Személyem által hites tanúságtevők kezével alá jegyeztetett eme rendelkezésem szerént az 7000 szóban Hét J... orintot tovább növelni, hogy a

feljebb említésbe vett Fő Iskola eme fundamentom által Isten nevében tető alá hozathassék és a Szent Magyar Haza érdemére működhessék. (Kalatai János „Nevezetesebb Honi Dolgok Gyűjteménye“ Pozsony 1810. című könyvéből.)

Ezerhétsszázkilencven nyarán temették el ide a vizivárosi temetőbe. Sirja fölött a tollforgató nemesur, *Cserey* Farkas kancelláriai referendárius könnyezte szavakba a bucsuztató tirádáit.

Friss színek, régi nevek és korhadt kereszték.

Terebélyespalástu tölgyek, félig kiszáradt diófák és gesztenyetörzsek alatt emberöltőkön át lerétegződött, összefülledt és feketére izzaposodott avar borítja a temető legrégibb parcelláit. Csak itt-ott bukkan elő a földből egy-egy csonka sírkő.

Esteledik.

A fák közé barna fátylakat lenget a homály, erős, átható illattal léleklizik a föld s az odvas sírok fölött megindul az — élet. Nesztelenül suhanó denevérek cikáznak, a fatörzsekről halálfejú lepkék csapódnak elő s az enyészet iszonyu hatalmát érzi a vándor, mikor megpillantja a nedvesbőrű kigyókat, a csusasztestű férgeket, amelyek itt gyönyörködnek és itt lubickolnak az élet örömeiben, a pusztulás illatát lehelő sírovdakban.

Távolabb, a szabadabb, világosabb térségeken még kiolvashatók a régi Buda nagyjainak nevei s épen megmaradt egy-két márványobeliszk, primitíven faragott relief, dolomitkőbe vésett galamb s a meg-

szített Krisztus dombormívű szobra. Virágzó hírsfa alatt régi budai polgár feleségét siratja száztizenöt esztendő óta egy rókavörös márványba vésett angyal. Ó, milyen hü, milyen kedves és áldandó életű asszony lehetett, milyen gyönyörűsége férjeurának, ha az itthagott férfit e szomorúságtól remegő szavakkal örködött emléke fölött: *Itt nyugszik Balasi L...né Katalin 1767—1803. Időtelen az én szomorkodásom, fájdalom határa a magas égben vagon, mert akit veszték, nem pótolandja sem időnek, sem térnek hatalmassága.*

Emitt nyugszik Török Zsigmond várkapitány; hier ruhet herr Karl Wiesel kais. jäger, amott reves, tört oszlop jelzi, hogy ott Gautier Helénának, a francia forradalom forró napjaiban Budára került párisi színésznőnek, a Théâtre Français egykori tagjának hamvai nyugsznak. Véggképpen elhagyott, vad, buja növényzet összegabalyodott lombsátrában a „fel-támadásra várva“ forgatja a tulvilág nap-tárát és mosolyog fel az élőkre Szomor Dani, a Kelemen-féle első budai színtársulat komikusa... Egy letűnt kis világ társadalma temetkezett ide. Kürtőkalapos, vörös frakkot viselő deli arszlánok, diadém, tornyoskontyu dámák, akik valaha itt típetek a tabáni és rácvárosi ódon síkátorok kövein és örültek és szerettek, gyűlölködtek és idenémultak örökre e kemény, sulyos földombocskák alá.

Ó, be messze van már mögöttük az élet! ... De körülöttük szellő se leng, fűszál se rezzen... Csönd van és béke.

Mados György.